

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. IV. An ad omnes actus liberos voluntatis supponatur rationis
imperium?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

non quoad vim movendi, sed quoad vim diri-
gendi: quia cum pertineat ad imperium ratio-
nabiliter procedere, debet non tantum movere
& impellere subditos, sed rationabiliter & mo-
derate regere, quod fit per rationis directionem.

79. Objicies quare contra secundam conclusio-
nem: Omnis actus intellectus, vel est simplex ap-
prehensio, vel iudicium, vel discursus, non enim
alia nisi tres illae mentis operationes à Philoso-
phis assignantur: Sed imperium non est simplex
apprehensio vel discursus, ut patet: Ergo si sit a-
ctus intellectus, necessarium debet esse iudicium
practicum.

80. Respondeo ex D. Thoma 2. 2. qu. 83. art. 1.
ad 3. quod licet in intellectu speculativo non in-
veniantur nisi tres actus assignati, plures tamen
alii reperiuntur in ratione practica, quae non so-
lum habet commune cum speculativa quod in-
quirat, invepiat, & de inventis iudicet, sed in-
super habet tanquam sibi proprium, quod ordi-
net ad opus: dirigit autem ad opus (ut docet idem
S. Doctor 1. perihem. lect. 7.) vocando ad atten-
dum mente, interrogando ad respondendum
voce, & ad exequendam deprecando & impe-
rando; unde vocatio, interrogatio, deprecatio,
& imperium, sunt actus rationis practicae, in
quibus non continetur verum vel falsum forma-
liter. Ob quam rationem in dialecticis institu-
tionibus docetur esse quasdam orationes non e-
nunciativas, nec significantes verum aut falsum
formaliter, & has esse orationes vocativas, inter-
rogativas, imperativas, & optativas.

81. Adverte tamen, quod licet imperium non sit
formaliter iudicium, in illo tamen iudicium ali-
quod virtuale reperitur; aequipollet enim huic
iudicio: hoc tibi faciendum est, vel expedit tibi ut hoc
facias, & ideo dicitur iudicium practice practicum,
ad distinctionem iudicii antecedentis electio-
nem, quod licet sit practice practicum respectu
electionis, efficaciter movendo hunc & nunc vo-
luntatem ad eam eliciendam, est tamen practi-
cum tantum speculativè respectu executionis
mediorum, quia solum proponit ejus conveni-
entiam per modum simplicis enunciationis, non
verò per modum intimationis impulsivae.

82. Ex dictis inferes, actum impetii sic posse de-
scribi: Imperium est ordinativa, cum motione qua-
dam, intimatio alicuius operis exequendi. Imperium
enim, ut supra vidimus, tria importat, seu ex tri-
plici actu coalescit, nempe ex motione, directio-
ne, & intimatione: primum habet à voluntate,
quae est primum movens quantum ad exerciti-
um; alia verò ab intellectu, ad quem pertinet
ordinare & loqui. Nam illae duae potentiae in su-
is operationibus se mutuo juvant: intellectus di-
rigit voluntatem, & illam determinat quan-
tum ad speciem actus; & voluntas movet & ap-
plicat intellectum, illumque determinat quan-
tum ad exercitium. Quod per mutuum coeci &
claudi auxilium, bellissimè expessit Alcivius in
hoc emblemate:

*Loripedem sublatum humeris fert lumine captus,
Et socii hac oculis munera retribuit.
Quo caret alterter, concors hoc praestat uterque:
Mutuat ille oculos, mutuat ille pedes.*

* *
*

ARTICULUS IV.

*An ad omnes actus liberos voluntatis
supponatur rationis imperium?*

§. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

Deo primò, primum actum liberum volunta-
tis, qualis est simplex volitio vel intentio fi-
nis, non praesupponere rationis imperium. Est
contra Alvarem, Martinem, & alios, qui ad om-
nem actum liberum, etiam si sit prima volitio
finis, volunt praesumere rationis imperium.

Probatum primò ex D. Thoma hic art. 5. ubi
tertio loco sibi objicit, quod si ad omnem actum
voluntatis supponatur imperium, cum ad omne
imperium debeat praesupponi aliquis actus vo-
luntatis, sequitur quod detur processus in infinitum
& sic responderet. Cum imperium sit actus ra-
tionis, ille actus imperatur qui rationi subditur: pri-
mus autem voluntatis actus, ex rationis ordinatione non
est, sed ex instinctu naturae, aut superiorum causa, ut si-
pra dictum est (scilicet qu. 9. art. 4. ut notatur in
margine) & ideo non oportet quod in infinitum pro-
cedatur. Ubi nomine primi actus, non intelligit ali-
quem actum omnino naturalem & necessarium,
sed actum liberum quo primò aliquis incipit vel-
le finem, sive volitione simplici, sive intentione
efficaci; ut patet tum ex textu articuli ad quem
se remittit, in quo ponit exemplum, cum quis inci-
pit velle sanari, tum ex ratione quam adducit, nam
primus actus liberi voluntatis, non ex rationis de-
liberatione, sed ex speciali Dei dictamine & in-
stinctu procedit, ut ex eodem S. Doctore supra
ostendimus.

Probatum secundò: Imperium est actus pra-
dentiae, ut supra vidimus: Sed prudentia non
veritatur circa finem, sed solum circa media, ut
docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. Ergo simplex
volitio vel intentio finis, non supponit rationis
imperium.

Confirmatur: Prudentia est praecipua co-
rum de quibus et ubi iacet & consiliatur, ut ex
Aristotele docet D. Thomas 1. p. quest. 22. art. 1.
ad 2. Consultatio autem non est de fine, sed tan-
tum de mediis, ut ostendimus disputatione pre-
cedenti: Ergo prudentia non est praecipua
actuum qui versantur circa finem.

Probatum tertio: Imperium est actus liber. a-
liis actus voluntatis qui ex ipso procedunt, liberi
esse non possent: Sed non potest esse liber, nisi
supponatur actum liberum voluntatis; à quo liber-
tatem participet: Ergo imperium necessariò a-
liquem actum liberum voluntatis supponit, &
per consequens primus actus liber voluntatis,
non potest esse ex rationis imperio.

Respondent Adversarii negando Minorem:
nam licet imperium non supponatur actum libe-
rum, distinctum ab eo quem regulat, potest ta-
men participare libertatem ab eodem actu quem
imperat, interveniente inter utrumque actum
mutua causalitate.

Sed contra primò: D. Thomas loco supra re-
lato, ut vitet processum in infinitum inter actum
intellectus imperantem, & actum voluntatis
imperatum, recurrit ad hoc quod primus actus
volan-

voluntatis non cadit sub imperio rationis: At si imperium libertatem venatur ab actu à se imperato, ob diversum modum causandi, frustra dicitur Thomas ad illam solutionem recurreret: Ergo sic recurrens, manifestè sentit non posse imperio libertatem communicari ab actu quem imperat, sed necessariò ab alio actu distincto ab imperato libertatem recipere.

Secundò: Si hæc solutio valeret, sequeretur quòd prima apprehensio finis, regulans actum voluntatis simpliciter primum, non esset necessaria, sed libera: At hoc dici nequit: Ergo &c. Minor patet: nam prima cogitatio, & prima apprehensio finis, non pendet ex nostra libertate, sed causatur à Deo in nobis, seu absque libera applicatione nostri intellectus. Quæ verò Majoris probatur: nam posset inter illos actus mutua intervenire causalitas, qualis, in sententia Adversariorum, reperitur inter imperium & actum imperatum: Ergo si imperium, ratione hujus mutue causalitatis, potest participare libertatem ab eodem actu quem imperat, etiam prima apprehensio finis, à simplici ejus volitione vel intentione quam regulat, poterit libertatem recipere.

Denique suaderi potest conclusio sequenti discursu: Actus intellectus, essentialiter præsupponens actum voluntatis, nequit antecedere primam volitionem finis: Sed imperium est actus rationis, essentialiter præsupponens actum voluntatis: Ergo primam volitionem finis præcedere nequit. Major patet ex eo, quòd prima volitio finis non præsupponat alium actum voluntatis. Minor autem probatur. Actus rationis, habens vim movendi quoad exercitium, præsupponit essentialiter actum voluntatis: Sed imperium est actus rationis, habens vim movendi quantum ad exercitium; per hoc enim distinguitur à iudicio, quòd iudicium habet solum ostendere quid sit agendum, imperium verò habet ordinare ad operandum, cum quadam motione, quam ab electione participat: Ergo imperium actum voluntatis necessariò præsupponit. Major probatur: quia cum voluntas sit primum movens quantum ad exercitium, & consequenter intellectus secundum tantum movens, & secundum movens non moveat nisi in virtute primi, oportet quòd actus rationis, movens quoad exercitium, præsupponat actum voluntatis, à quo trahat vim movendi.

Nec valet, si dicas cum Adversariis, quòd sicut actus rationis, antecedens primam intentionem finis, potest ab illa libertatem recipere, ita & vim movendi quoad exercitium. Esto enim intentio posset dare actui rationis antecedenti libertatem (quod tamen falsum esse supra ostendimus) non tamen vim movendi quoad exercitium, cum illa careat; voluntas enim non se movet, sed movetur à Deo in prima intentione finis, ut supra ostensum est.

Dico secundò, electionem non præsupponere imperium formale, sed duntaxat virtuale. Ita Conradus Soto, & alii, contra Cajetanum, & Medicum, qui ponunt duplex imperium in voluntate, unum quo quis per prudentiam imperat sibi ut egeat; & hoc præceptum est causa electionis; alterum, quo exequitur id quod elegit; & hoc imperium est effectus electionis & causa usus & executionis. Hos sequuntur Alvarez, Martinez, Carrasa, Ildophonus, & alii.

Probatur prima pars ex D. Thoma hic art. 3. ad 1. ubi sic habet: *Non omnis actus voluntatis præce-*

dit hunc actum rationis qui est imperium, sed aliquis præcedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet usus: quia post determinationem consilii, quæ est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas incipit uti, exequendo imperium rationis. Ubi D. Thomas expressè docet, post iudicium rationis, quod est determinatio consilii, voluntatem eligere: At si præter iudicium rationis imperium etiam ad electionem necessarium esset, non assereret post iudicium subsequi electionem, sed post imperium: Ergo manifestè sentit imperium esse solum necessarium ad usum, applicantem potentias exequentes ad opus.

Probatur secundò ratione: *Et si intentio possit imperio de electione facienda libertatem communicare, non tamen potest ei communicare efficaciam: At hoc secundum est de ratione imperii: Ergo electionem non potest imperium præcedere. Probatur Major: Efficacia imperii est circa hæc determinata media eligenda præ aliis: Sed hoc arbitrio voluntatis eligentis relinquitur: Ergo ab intentione communicari nequit imperio efficacia determinata circa hæc media præ aliis.*

Explicatur ampliùs: *Non solum efficacia, sed etiam determinatio efficaciarum, debet à voluntate intellectui communicari: At si imperium electionem præcedat, determinatio efficaciarum non à voluntate incipiet, sed ab intellectu; cum actus voluntatis præcedens imperium, scilicet intentio, et si efficax sit, determinata tamen efficacia circa media non gaudeat, sed indifferenti ad hæc vel illa media: Ergo imperium electionem non præcedit.*

Dices: *Ex hac ratione sequitur, quòd, quando ad finem intentum efficaciter non est nisi unum medium, iudicium electionem regulans obtineat rationem imperii, cum tunc supponat intentionem determinatam ad tale medium, ex qua possit ad iudicium de medio derivari efficacia impulsiva.*

Sed nego sequelam: *nam etiam in tali casu iudicium illud regulans electionem, non habet verè & propriè rationem imperii, non quia tunc caret efficaciam circa tale medium, sed quia se habet per modum iudicii componentis, ac per modum indicativi exprimitur: imperium autem verè & propriè dictum, non est iudicium aut compositio, sed dictamen aliquod mentale, per verbum imperativi modi expressum, ut articulo præcedenti docuimus.*

Secunda pars conclusionis, quæ asserit electionem imperium virtuale supponere, breviter suadetur. *Electio enim quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum ad actum imperii, habet rationem utriusque virtualis in ordine ad talem actum, ut art. 1. in solutione ultimi argumenti insinuavimus: Sed usus virtualis supponit imperium virtuale, à quo dirigatur: Ergo etiam electio imperium aliquod virtuale rationis præsupponit. Quare S. Thomas hic art. 3. ait: Sicut actus voluntatis utentis ratione ad imperandum, præcedit ipsum imperium: ita etiam potest dici quòd & istum usum voluntatis præcedit aliquod imperium rationis, eo quòd actus harum potentiarum supra se ipsos invicem reflectuntur. Sicut ergo electio, quatenus habet vim movendi intellectum ad actum imperii, est usus quidam virtualis; ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum qua-*

dam motione (quam ex intentione precedenti participat) quod hinc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hinc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperii. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consentium & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hinc & nunc actum esse exercendam: Sed intellectus intimat voluntati hinc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. **R**espondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movetur in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quod iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcepit, illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideo habet rationem imperii virtualis; minimè tamen imperii formalis, quia nec gaudet determinatâ efficaciâ circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**bjicies secundò: Positâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperio, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo necesse movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ad determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperii, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**bjicies tertio contra secundam conclusionem: Adeo actus necessarius est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ ideo habet rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet utrum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

A Respondeo concessâ Majori, negando Minor: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicitum ad virtute Syneſis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentiâ privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem requiritur, sufficit quod pro executionem requiritur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Syneſim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflexat, & suam electionem eligit, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit ad prudentiam strictè sumpta, & ab imperio ejus saltem, virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICULUS V.

Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdici imperio rationis?

§. I.

Pramittantur quæ apud omnes sunt certa.

Notandum primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, juxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quàm effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passionibus: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) quaeritur in presenti, utrum possint subdici imperio rationis: quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex est imperium, unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquunt subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod dicitur omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exerceat.

§. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

Dico ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subdantur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo quantum